บทที่ 8

ดุลการชำระเงิน

กระแสการไหลของเงินระหว่างประเทศที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าและบริการระหว่างประเทศและการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศจะมีผลต่อดุลยภาพในประเทศและอัตราแลกเปลี่ยน บันทึกกระแสทางการเงินไหลเข้าและไหลออกของประเทศใดประเทศหนึ่งจะแสดงโดยระบบบัญชีคู่ (the double - entry book- keeping system) ซึ่งเรียกว่าบัญชีดุลการชำระเงิน นั่นคือบัญชีดุลการชำระเงินหมายถึงบันทึกการแลกเปลี่ยนการซื้อสินค้าและบริการระหว่างผู้อาศัยอยู่ภายในประเทศ (resident) กับผู้ที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ (non - resident) คำว่าผู้อาศัยอยู่ในประเทศจะหมายถึง ประชาชน ร้านค้า บริษัทจำกัด สถาบันการเงิน ซึ่งตั้งหรือมีถิ่นอยู่อย่างถาวรในขอบเขตของประเทศ รวมทั้งรัฐบาลและสำนักงานของรัฐบาลทุกระดับด้วย ในแง่ของกฎหมายคำว่าผู้มีถิ่นฐานอยู่ในประเทศจะหมายถึงนิติบุคคลทุกชนิดที่ดำเนินกิจการอยู่ภายใต้อำนาจและการควบคุมของรัฐบาลของประเทศนั้น ส่วนที่เหลือหรือมิได้กล่าวถึงในที่นี้ถือว่าเป็นผู้มีถิ่นฐานอยู่นอกประเทศ ในการกำหนดฐานะของผู้มีถิ่นฐานอยู่ในประเทศหรือมีถิ่นฐานอยู่นอกประเทศมีข้อยกเว้น คือสถานฑูตของต่างประเทศ สถานที่ตั้งทางการทหารของรัฐบาลต่างประเทศ บุคลากรและพนักงานของรัฐบาลต่างประเทศที่ปฏิบัติงานในสถานที่นั้นๆ จะถือว่าเป็นผู้มีถิ่นฐานอยู่นอกประเทศ สำหรับผู้ที่เดินทางผ่านประเทศ หรือเดินทางเยี่ยมเยือนเป็นระยะสั้นจะถือว่าเป็นผู้ที่มีถิ่นฐานอยู่นอกประเทศ

บันทึกการแลกเปลี่ยนซื้อขายของทั้งภาคเอกชน ซึ่งได้แก่การค้าและการลงทุนของภาคเอกชน และของภาครัฐบาล ตลอดจนบันทึกเกี่ยวับทุนสำรองทางการและการแลกเปลี่ยนอื่นๆ ด้วย ผลรวมของกระแสการไหลเข้าไหลออกทางการเงินระหว่างประเทศทุกรายการจะเท่ากับศูนย์ ทั้งนี้เพราะการแลกเปลี่ยนแต่ละรายการจะถูกบันทึกลงในระบบบัญชีคู่ เช่น มูลค่าการส่งออกสินค้า จะบันทึกลงในช่องเครดิต และรายรับจากการส่งออกสินค้าจะบันทึกลงในช่องเดบิต อย่างไรก็ตามการบันทึกการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าระหว่าง

ประเทศบ่อยครั้งไม่สามารถกระทำได้ครอบคลุมทุกรายการ ดังนั้นในบัญชีดุลการชำระเงินจะมี รายที่แสดงความคลาดเคลื่อนทางสถิติ (statistical discrepancy) ซึ่งโดยทั่วไปจะมีค่าค่อนข้างสูง สำหรับในบทนี้จะอธิบายถึง

1. องค์ประกอบของบัญชีดุลการชำระเงิน
2. การหาเส้นดุลการชำระเงิน
3. การวิเคราะห์ดุลยภาพภายในและดุลยภาพภายนอก
4. การเคลื่อนย้ายเงินทุน
5. ดุลการค้ากับการเปลี่ยนแปลงราคา

8.1 องค์ประกอบของบัญชีดุลการชำระเงิน

บัญชีดุลการชำระเงินจะแบ่งเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ บัญชีเดินสะพัด (current account) และบัญชีทุน (capital account) ในส่วนของบัญชีเดินสะพัดจะแยกออกเป็นบัญชีแสดงรายการสินค้าและบริการ (goods and services) และบัญชีแสดงเงินบริจาคหรือเงินโอน (transfer payment) ในส่วนของบัญชีเงินทุนซึ่งเป็นบันทึกเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายปัจจัยทุน (capital movement) และการเคลื่อนย้ายของเงิน (monetary movement)

ดุลการชำระเงินที่จะใช้วิเคราะห์ในทางทฤษฎีเป็นผลบวกของบัญชีเดินสะพัด (the current account) และบัญชีทุน (the capital account) โดยจะไม่พิจารณาค่าความคาดเคลื่อนทางสถิติ ดุลการชำระเงินปกติจะมีค่าเป็นศูนย์ สมการดุลการชำระเงินกรณีนี้คือ

ดุลการชำระเงิน = ดุลบัญชีเดินสะพัด + ดุลบัญชีเงินทุน

ตารางที่ 8.1 ดุลการชำระเงินของประเทศไทย พ.ศ. 2536

รายการ	จำนวนเงิน (ล้านบาท)
ดุลการชำระเงิน	98,791.0
1. ดุลบัญชีเดินสะพัด	*-178,452.0*
ดุลการค้า	*-221,675.0*
สินค้าขาออก	921,433.0
สินค้าขาเข้า	-1,143,108.0
ดุลการบริการ	56203.3
บริการรับ	265.711.5
การขนส่ง	51, 857.0
การเดินทาง	136,000.0
บริการของรัฐอื่นๆ	4 606.0
บริการอื่น ๆ	73,248.5
บริการจ่าย	-209,508.2
การขนส่ง	-32 158.0
การเดินทาง	-83,706.0
บริการของรัฐอื่นๆ	-4,094.0
บริการอื่น ๆ	-89550.2
รายได้สุทธิ	-31, 610.0
รายได้รับ	57,022.0
รายได้จ่าย	-88,632.0
2. ดุลบริจาคและเงินโอน	18,629.0
รัฐบาล	X33.0
อื่น ๆ	17,796.0
3. ดุลบัญชีทุนและการเงิน	*284,605.0*
บัญชีทุน	
บัญชีการเงิน	284605.0
เงินลงทุนโดยตรง	37,871.0
เงินลงทุนของหลักทรัพย์	138,149.0
เงินลงทุนอื่น ๆ	108,585.0
4. คาดเคลื่อนสุทธิ	-7361.3
5. สินทรัพย์สำรอง	*-98 791.0*
สำรองฐานะในเงินทุน	-991.0
เงินตราต่างประเทศ	-97,545.0
ทองคำหลักทรัพย์เงินตรา	
สิทธิพิเศษก่อนเงิน	-255,0

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี "สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย" บรรพ 42 2538. หน้า 315-316

1. บัญชีเดินสะพัด ประกอบด้วยบัญชีดุลการค้า และดุลเงินโอน แต่เนื่องจากเงินโอนจะมีมูลค่าคิดเป็นสัดส่วนกับมูลค่าของดุลบัญชีเดินสะพัดต่ำมาก ดังนั้นจึงสมมติให้มีค่าเป็นศูนย์ และบัญชีเดินสะพัดจะเป็นบัญชีที่แสดงดุลการค้าเท่านั้น โดยดุลการค้าจะแสดงผลต่างของมูลค่าการส่งออก (export) และมูลค่าการนำเข้า (import) มูลค่าการส่งออกของประเทศใดประเทศหนึ่งจะมากหรือน้อยเพียงใดจะขึ้นอยู่กับอัตราแลกเปลี่ยนและระดับราคาสินค้าส่งออก

$$X = x(P, \pi) \qquad \text{.....(8.1)}$$

X = ปริมาณการส่งออก

P = ราคาสินค้าของประเทศส่งออก

π = อัตราแลกเปลี่ยน

ปริมาณการส่งออกสินค้าจะมีความสัมพันธ์เป็นปฏิภาคกลับกับราคาสินค้าส่งออก และอัตราแลกเปลี่ยน ($\frac{\partial X}{\partial P} < 0$, $\frac{\partial X}{\partial \pi} < 0$)

ปริมาณการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศของประเทศหนึ่งประเทศใดจะมากหรือน้อยเพียงใดจะขึ้นอยู่กับรายได้ของประเทศนั้น อัตราแลกเปลี่ยน และราคาสินค้าชนิดที่สามารถแข่งขันกับราคาสินค้านำเข้า) ฟังค์ชันการนำเข้าคือ

$$M = M(y, Pc, \pi) \qquad \text{.....(8.2)}$$

M = ปริมาณการนำเข้าสินค้า

y = รายได้ของประเทศนำเข้าสินค้า

Pc = ราคาสินค้าชนิดที่สามารถแข่งขันกับราคาสินค้านำเข้าหรือราคาของสินค้าในประเทศที่สามารถใช้ทดแทนสินค้านำเข้า

π = อัตราแลกเปลี่ยน

ปริมาณการนำเข้าสินค้าจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับรายได้ของประเทศที่นำเข้าสินค้า ราคาสินค้าที่สามารถทดแทนสินค้านำเข้า และอัตราดอกเบี้ย สมการดุลการค้าคือ

$$NX = P.X(P, \pi) - \frac{P^f}{P} \cdot M(y, Pc, \pi) \quad \text{.....(8.1)}$$

NX = มูลค่าการส่งออกสุทธิ

P. X(P, π) = มูลค่าการส่งออกสินค้าและบริการ

$\frac{P^f}{P} \cdot M(y, Pc, \pi)$ = มูลค่าการนำเข้าสินค้าและบริการ

P^f คือราคาสินค้าของประเทศที่ส่งออกในสายตาของชาวต่างประเทศ P_f ถูกกำหนดโดยราคาสินค้าส่งออกในประเทศส่งออกสินค้า คูณกับอัตราแลกเปลี่ยน

หรือ $P_f = P. \pi$ .....(8.4)

$\frac{P^f}{\pi}$ = P คือราคาสินค้านำเข้าของประเทศนำเข้าสินค้า

2. ดุลบัญชีเงินทุน (the capital account) เป็นบัญชีที่แสดงการไหลเข้าการไหลออกของเงินทุนของสถาบันการเงินและไม่ใช้สถาบันการเงิน เช่น การเคลื่อนไหวของทรัพย์สินและหนี้สินในต่างประเทศของธนาคารพาณิชย์และธนาคารกลาง การให้กู้ยืมเงินโดยบุคคล ห้างร้าน อุตสาหกรรม ส่วนราชการ โดยดุลบัญชีเงินทุนจะแสดงการไหลออกของเงินทุนสุทธิ (net capital outflow) ซึ่งคือผลต่างระหว่างเงินทุนไหลออก (capital outflow) และเงินทุนไหลเข้า (capital inflow) การไหลเข้าและการไหลออกของเงินทุนจะขึ้นอยู่กับอัตราดอกเบี้ยภายในประเทศเปรียบเทียบกับอัตราดอกเบี้ยในต่างประเทศ ถ้าอัตราดอกเบี้ยในประเทศสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยในต่างประเทศเงินทุนจะไหลเข้าประเทศ แต่ถ้าอัตราดอกเบี้ยในประเทศต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยในต่างประเทศเงินทุนจะไหลออก เพื่อการง่ายในการวิเคราะห์สมมติให้อัตราดอกเบี้ยในต่างประเทศคงที่ ดังนั้นดุลบัญชีเงินทุนไหลออกสุทธิจะเป็น decreasing function กับอัตราดอกเบี้ยภายในประเทศ นั้นคือถ้าอัตราดอกเบี้ยภายในประเทศสูง เงินทุนไหลออกสุทธิจะลดลง และถ้าอัตราดอกเบี้ยภายในประเทศต่ำเงินทุนไหลออกสุทธิจะมากขึ้น

$$F = F(r) \quad \text{.....(8.4)}$$

F = ปริมาณเงินทุนไหลออกสุทธิ

r = อัตราดอกเบี้ยภายในประเทศ

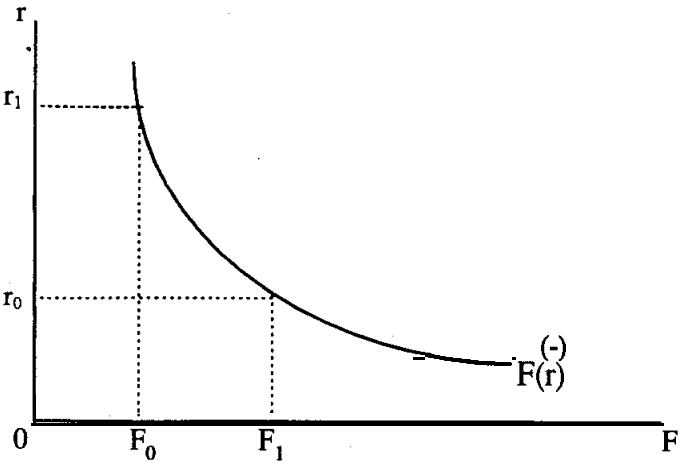

รูปที่ 8.1 เส้นการไหลออกของเงินทุนสุทธิ

แกนตั้งแทนอัตราดอกเบี้ย แกนนอนแทนปริมาณการไหลออกของเงินทุนสุทธิ เส้นการไหลออกของเงินทุนสุทธิจะเป็นเส้นที่ลาดลงจากซ้ายมาขวา แสดงว่าถ้าอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นการไหลออกของเงินทุนสุทธิลดลง เช่น ณ อัตราดอกเบี้ย r_0 ปริมาณเงินทุนไหลออกคือ F_1 เมื่ออัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นเป็น r_1 ปริมาณเงินทุนไหลออกลดลงเหลือ F_0

8.2 การหาเส้นดุลการชำระเงินสมดุลย์

สมการดุลการชำระเงินสมดุลย์ (BP) คือ

$$BP = P.X(P, \pi) - \frac{P^f}{\pi} \cdot M(y, Pc, \pi) - F(r) = 0 \qquad \text{.....(8.5)}$$

หาสโลปของเส้น BP โดยหา Total differentiating สมการที่ **(8.5)** โดยให้ราคาและอัตราแลกเปลี่ยนคงที่

$$dBP = - \frac{-P^f}{\pi} \frac{\partial M(y, P_c, \pi)}{\partial y} \cdot dy - \frac{\partial F}{\partial r} \cdot dr = 0 \qquad \text{.....(8.6)}$$

$$\left.\frac{dr}{dy}\right|_{dBP=0} = -\frac{P^f \cdot \pi \cdot \frac{\partial M}{\partial y}}{\frac{\partial F}{\partial r}} \qquad \text{.....(8.7)}$$

เพราะว่า $\frac{\partial M}{\partial y} > 0$ และ $\frac{\partial F}{\partial r} < 0$ ดังนั้น $\frac{dr}{dy}$ ซึ่งคือสโลปของเส้นดุลการชำระเงินสมดุลย์จะมีค่าเป็น บวก

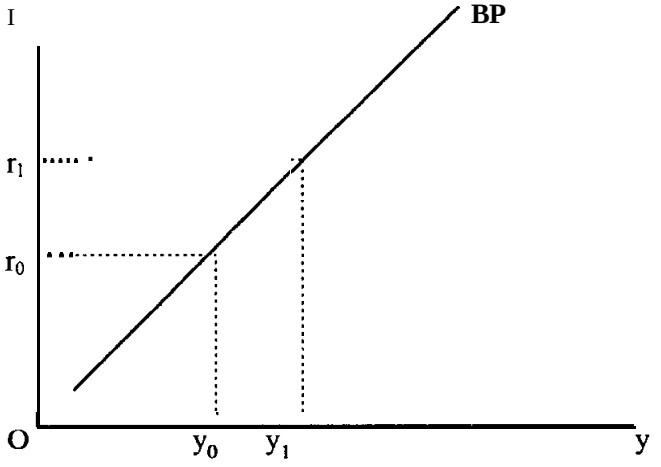

รูปที่ 8.2 เส้นดุลการชำระเงินสมดุลย์

แกนตั้งแทนอัตราดอกเบี้ย แกนนอนแทนรายได้ที่แท้จริงหรือผลผลิต เส้นดุลการชำระเงินสมดุลย์จะเป็นเส้นลากขึ้นจากซ้ายไปขวา แสดงว่าอัตราดอกเบี้ยยิ่งสูง รายได้ยิ่งมาก เช่น ณ อัตราดอกเบี้ย r_0 รายได้ที่แท้จริง y_0 และอัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นเป็น r_1 รายได้ที่แท้จริงจะเพิ่มขึ้นเป็น y_1

การหาเส้นดุลการชำระเงินสมดุลย์นอกจากจะหาได้โดยวิธีทางคณิตศาสตร์แล้ว อาจหาได้โดยกราฟด้วยการกำหนดให้การส่งออกสุทธิเท่ากับการไหลออกของเงินทุนสุทธิ ดังแสดงในรูปที่ 8.3

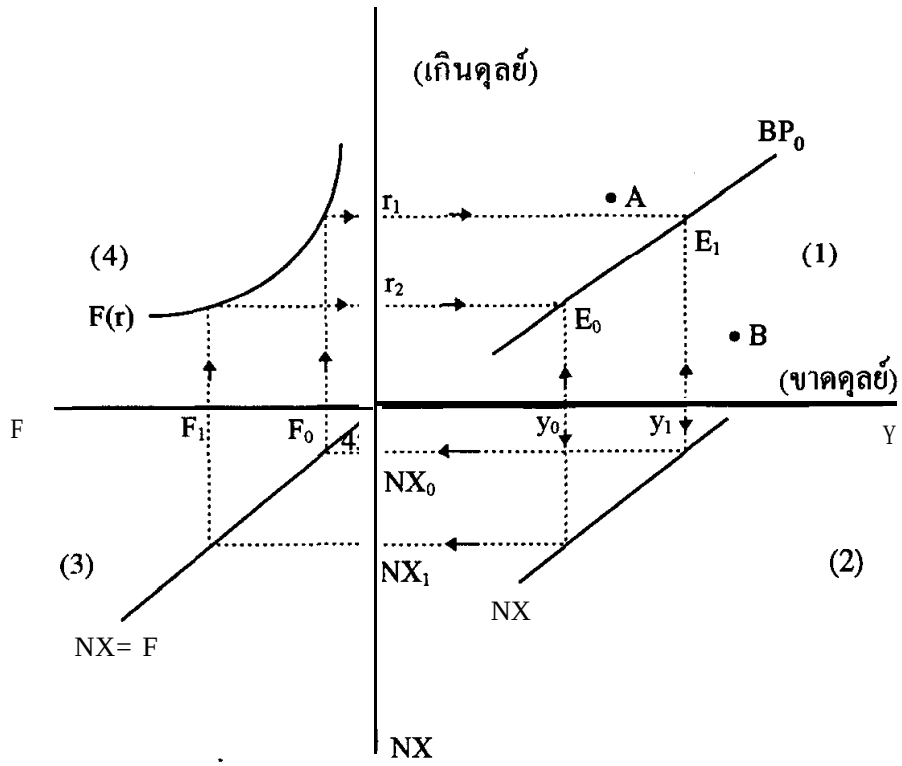

รูปที่ 8.3 การหาเส้นดุลการชำระเงินสมดุลย์

ส่วนที่ (2) ของรูป 8.3 แสดงเส้นดุลการค้า ซึ่งมีความสัมพันธ์เป็นปฏิภาคกลับกับรายได้ โดยกำหนดระดับราคาสินค้าของต่างประเทศ ระดับราคาสินค้าในประเทศ และอัตราแปลกเปลี่ยนให้คงที่ รูปที่ (4) แสดงการส่งออกสุทธิ ซึ่งมีความสัมพันธ์เป็นปฏิภาคกลับกับอัตราดอกเบี้ย และรูปที่ (3) แสดงเส้น 45° แสดงการเท่ากันระหว่างการส่งออกสุทธิกับการไหลออกของเงินทุนสุทธิ หรือเป็นเงื่อนไขที่ดุลการชำระเงินมีค่าเป็นศูนย์

สมมติเริ่มต้นจากระดับรายได้ y_0 โดยลากเส้นเชื่อมโยงระหว่างภาพทั้ง 4 เพื่อหาอัตราดอกเบี้ยที่จะทำให้การส่งออกสุทธิเท่ากับการไหลออกของเงินทุนสุทธิ อัตราดอกเบี้ยที่สัมพันธ์กับรายได้ y_0 และทำให้การส่งออกสุทธิเท่ากับการไหลออกของเงินทุนสุทธิคือ r_0 อัตราดอกเบี้ย r_0 จะตัดกับรายได้ y_0 ณ จุด E_0 ในรูปที่ (1) ต่อมาสมมติระดับรายได้เพิ่มขึ้นเป็น y_1 ด้วยวิธีลากเส้นเชื่อมโยงระหว่างภาพทั้ง 4 อัตราดอกเบี้ยที่จะทำให้การส่งออกสุทธิเท่ากับการไหลออกของเงินทุนสุทธิคือ r_1 จุดตัดระหว่างรายได้ y_1 และอัตราดอกเบี้ย r_1 ใน

รูปที่ (1) คือ จุด E_1 ลากเส้นต่อระหว่างจุด E_0 กับ E_1 เส้นที่ได้คือเส้นดุลการชำระเงินสมดุลย์ (BP) ทุก ๆ จุดที่อยู่บนเส้นนี้จะแสดงความสัมพันธ์ระหว่างอัตราดอกเบี้ยกับรายได้ที่จะทำให้การส่งออกสุทธิเท่ากับการไหลออกของเงินทุนสุทธิ หรือทำให้ดุลการชำระเงินอยู่ในลักษณะสมดุลย์ ทุกๆ จุดที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอัตราดอกเบี้ย และรายได้ แต่อยู่ใต้เส้น BP จะแสดงดุลการชำระเงินขาดดุลย์เช่นที่จุด B ในขณะที่จุดต่างๆ ที่อยู่เหนือเส้น BP จะแสดงดุลการชำระเงินเกินดุลย์ เช่นที่จุด A

8.3 ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงระดับราคาสินค้าภายในประเทศต่อเส้นดุลการชำระเงินสมดุลย์

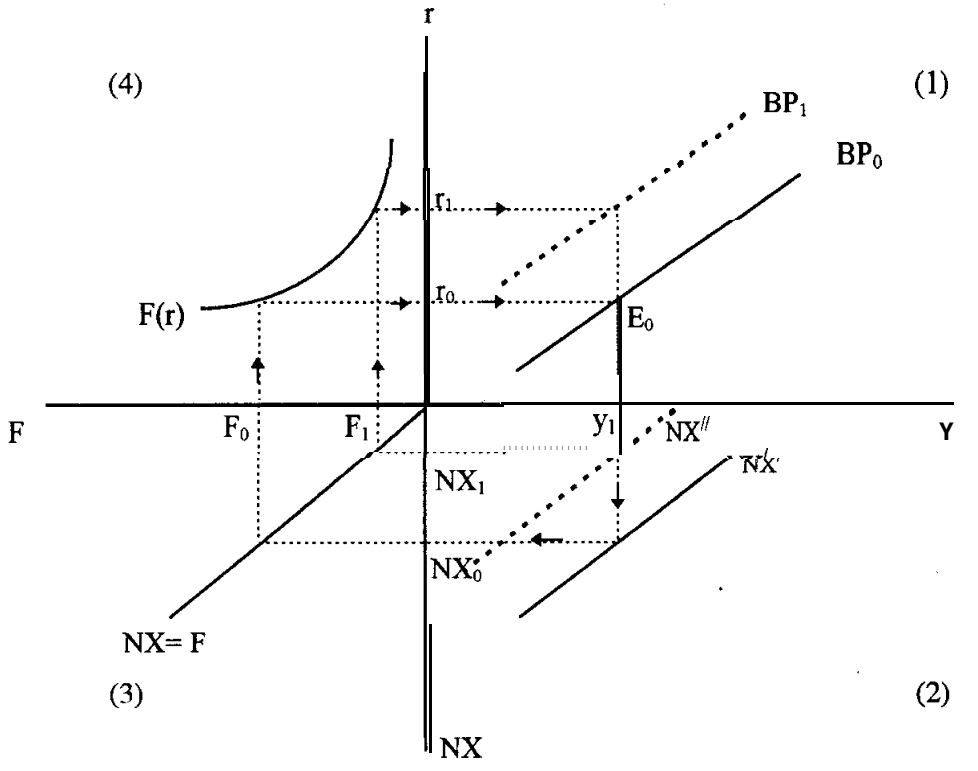

รูปที่ 8.4 ผลของการเปลี่ยนแปลงราคาสินค้าภายในประเทศ

สมมติเริ่มแรกเส้นดุลการชำระเงินสมดุลย์คือเส้น BP_0 เส้นการส่งออกสุทธิคือ NX' และเส้นการไหลออกของเงินทุนสุทธิคือ F(r) ณ ระดับรายได้ y_1 การส่งออกสุทธิคือ NX_0 และการไหลออกของเงินทุนสุทธิ คือ F_0 อัตราดอกเบี้ยที่จะทำให้ $NX_0 = F_0$ คือ r_0 จุด A เป็นจุดอยู่บนเส้น BP_0 ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างอัตราดอกเบี้ย r_0 และรายได้ y_0 ที่จะทำให้การส่งออกสุทธิเท่ากับการไหลออกของเงินทุนสุทธิพอดี สมมติระดับราคาสินค้าประเทศเพิ่มขึ้น การนำเข้าสินค้าที่มีลักษณะคล้ายกับสินค้าภายในประเทศที่ราคาสูงขึ้นจะเพิ่มขึ้น นั่นคือมีการนำเข้าสินค้าเพื่อใช้ทดแทนสินค้าที่ผลิตได้ภายในประเทศซึ่งราคาได้สูงขึ้น ทางด้านการส่งออก การที่ราคาสินค้าในประเทศสูงขึ้นทำให้การส่งออกลดลง ดังนั้นการส่งออกสุทธิจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงขึ้นอยู่กับความยืดหยุ่นของอุปสงค์ของการส่งออก ซึ่งพิจารณาได้จากสมการการส่งออกดังนี้

$$x = P.X.(P.\pi)$$

$$\frac{\partial X}{\partial P} = X + P\frac{\partial X}{\partial P}$$

$$= x \left(1 + \overset{P}{x} . \& \frac{\partial X}{-}\right)$$

$$= X\ (1 + \varepsilon_x)$$

$\left(\frac{P}{X} \cdot \frac{\partial X}{\partial P}\right)$ หรือ ε_x คือความยืดหยุ่นของราคาของอุปสงค์ต่อการส่งออก ถ้า ε_x มีค่า <-1 แสดงว่า $\frac{\partial X}{\partial P}$ จะเป็น negative ดังนั้นราคาที่เพิ่มจะทำให้มูลค่าการส่งออกลดลง ในกรณีนี้ ($\varepsilon_x < -1$) ราคาเพิ่มขึ้น การส่งออกจะลดลง และการนำเข้าจะเพิ่มขึ้น การส่งออกสุทธิจะลดลง ดังนั้นเมื่อ ($\varepsilon_x < -1$) การเพิ่มขึ้นราคาจะย้ายเส้นการส่งออกสุทธิไปทางซ้ายมือของเส้นเดิม (NX'') เส้นดุลการชำระเงินจะย้ายจาก BP_0 เป็น เส้น BP_1 การส่งออกสุทธิจะลดลงในทุกๆ ระดับของรายได้ เส้นการส่งออกสุทธิจะเคลื่อนจากเส้น NX' เป็น NX'' ณ ระดับรายได้ y_1 อัตราดอกเบี้ยที่จะทำให้การส่งออกสุทธิเท่ากับการไหลออกของเงินทุนสุทธิคือ r_1 จุดที่จะทำให้ระดับรายได้ y_1 สัมพันธ์กับอัตราดอกเบี้ย r_1 คือ จุด E_1 ลากเส้น

ขนาดกับเส้น BP_0 และให้ผ่านจุด E_1 เส้นที่ได้คือเส้นดุลการชำระเงินสมดุลย์เส้นใหม่ (BP_1)

ในกรณีที่ราคาสินค้าภายในประเทศลดลงผลกระทบต่อเส้นดุลการชำระเงินสมดุลย์จะเป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม

8.4 ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยน

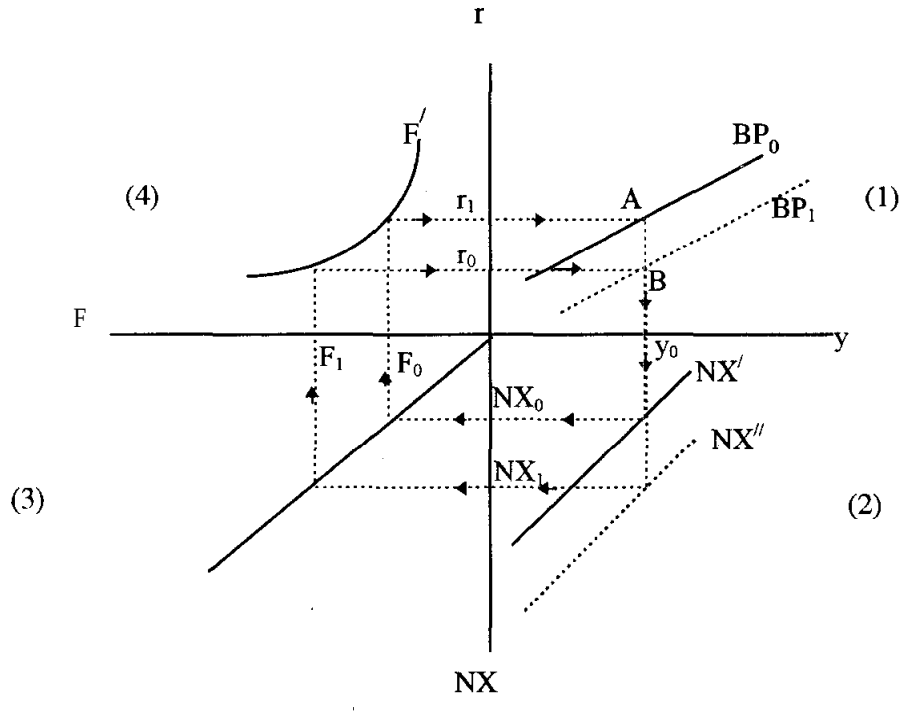

รูปที่ 8.5 ผลของการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนต่อเส้นดุลการชำระเงินสมดุลย์

เส้นดุลการชำระเงินสมดุลย์เริ่มต้น คือ BP_0 เส้นการส่งออกสุทธิคือ NX' และการไหลออกของเงินทุนสุทธิคือ F' ณ ระดับรายได้ y_0 อัตราดอกเบี้ยที่จะทำให้การส่งออกสุทธิ (NX_0) เท่ากับการไหลออกของเงินทุนสุทธิ (F_0) คือ r_1 จุด A บนเส้น BP_0 เป็นจุดแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง y_0 กับ r_1 ที่จะทำให้ดุลการชำระเงินสมดุลย์ สมมติว่าอัตราแลกเปลี่ยนของประเทศไทยสูงขึ้น หมายความว่าค่าเงินบาทลดลง การส่งออกจะเพิ่มขึ้น

($\frac{\partial X}{\partial \pi} < 0$) และการนำเข้าจะเพิ่มขึ้น ($\frac{\partial M}{\partial \pi} < 0$) ดังนั้น การส่งออกสุทธิจะเพิ่มขึ้นทุก ๆ ระดับของรายได้ เส้นการส่งออกสุทธิจะย้ายเป็น NX'' ณ ระดับรายได้ y_0 อัตราดอกเบี้ยที่จะทำให้การส่งออกสุทธิ (NX_1) เท่ากับการไหลออกของเงินทุนสุทธิ (F_1) คืออัตราดอกเบี้ย r_0 จุดที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ y_0 และอัตราดอกเบี้ย r_0 โดยจะทำให้เกิดดุลการชำระเงินสมดุลย์คือ จุด B ลากเส้น ผ่านจุด B ให้ขนานกับเส้น BP_0 เส้นที่ได้คือเส้นดุลการชำระเงินสมดุลย์เมื่ออัตราแลกเปลี่ยนสูงขึ้น

ถ้าอัตราแลกเปลี่ยนลดลง (เงินบาทมีค่ามากขึ้น) ผลจะตรงกันข้ามคือ เส้น NX จะเคลื่อนเข้าหาจุด origin และเส้นดุลการชำระเงินสมดุลย์จะเคลื่อนไปอยู่เหนือเส้นเดิม

8.5 ดุลยภาพภายในและภายนอก

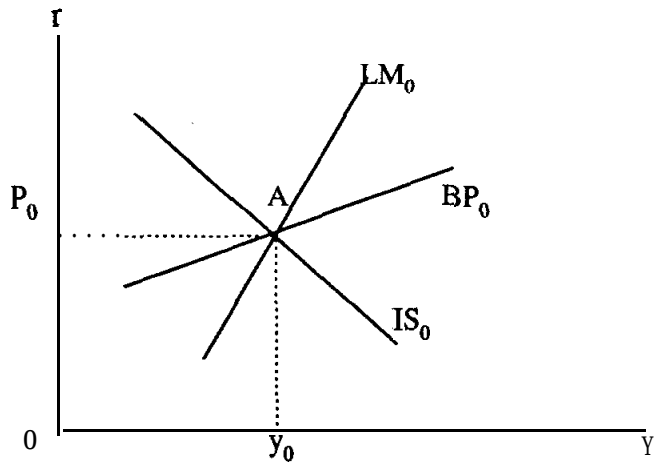

รูปที่ 8.6 (ก) ดุลยภาพภายในและภายนอก

เส้น IS_0เส้น LM_0 และเส้น BP_0 ตัดกัน ณ จุด A อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพคือ r_0 รายได้ดุลยภาพคือ y_0 จุด A จะเป็นจุดที่แสดงดุลยภาพทั้งภายในและภายนอก จุดตัดระหว่างเส้น IS และเส้น LM แสดงดุลยภาพภายใน ในขณะที่เส้น BP แสดงดุลยภาพภายนอก

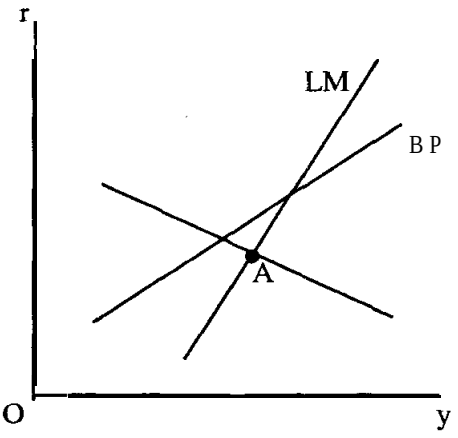

รูปที่ 8.6(ข) จุด A แสดงเศรษฐกิจภายในประเทศอยู่ในดุลยภาพแต่เป็นเศรษฐกิจที่มีดุลการชำระเงินขาดดุลย์

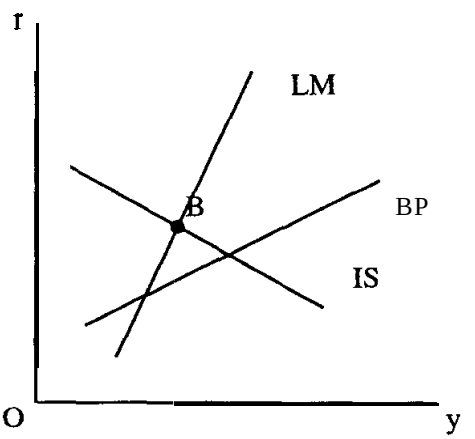

รูปที่ 8.6 (ค) เศรษฐกิจในประเทศอยู่ในดุลยภาพ แต่ดุลการชำระเงินเกินดุลย์

เมื่อเกิดดุลการชำระเงินขาดดุลย์ หรือเกินดุลย์ การจะทำให้เกิดดุลยภาพทั้งภายในประเทศและต่างประเทศจะทำอย่างไร ถ้าปล่อยให้เศรษฐกิจปรับตัวของมันเองโดยไม่มีการแทรกแซงของรัฐบาลดุลยภาพจะเกิดขึ้นได้หรือไม่

8.6 ปัญหาดุลการชำระเงินและการปรับตัวเข้าสู่ดุลยภาพ

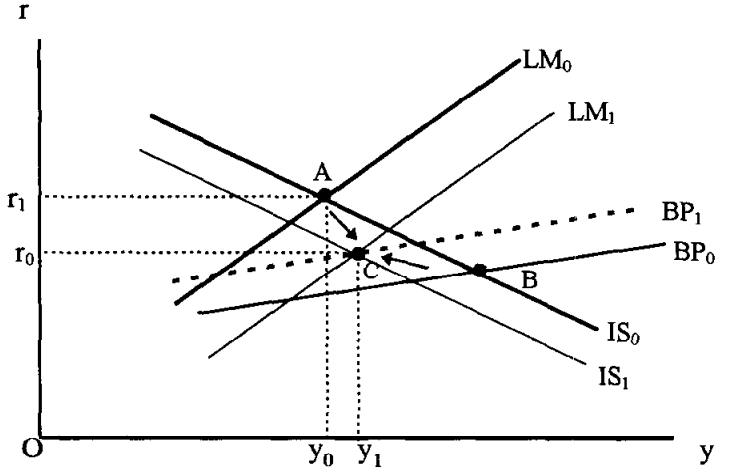

รูปที่ 8.7 ดุลการชำระเงินเกินดุลย์และการปรับตัวเข้าสู่ดุลยภาพ

ถ้าเริ่มแรกเศรษฐกิจอยู่ภายในประเทศอยู่ ณ ดุลยภาพที่จุด A ซึ่งเป็นจุดตัดระหว่างเส้น IS_0 และ LM_0 อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพคือ r_1 และรายได้ดุลยภาพคือ y_0 จุด A เป็นจุดที่อยู่เหนือเส้นดุลการชำระเงินสมดุลย์ (BP_0) แสดงว่าขณะนี้ประเทศมีดุลการชำระเงินเกินดุลย์ การเกินดุลย์ในดุลการชำระเงินแสดงว่ารายรับจากต่างประเทศมีค่ามากกว่ารายจ่าย สถาบันการเงินจะรับเงินฝากในรูปเงินตราต่างประเทศเพิ่มขึ้น ปริมาณเงินตราต่างประเทศเพิ่มขึ้นจะกลายเป็นฐานของการขยายสินเชื่อของธนาคารพานิชย์ และในขณะเดียวกันก็จะเป็นฐานของการเพิ่มทุนสำรองเงินตราของประเทศ ซึ่งทั้ง 2 กรณีจะมีผลให้ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ดุลย์การชำระเงิน BP_0 จะค่อยๆ เลื่อนขึ้นไปทางซ้าย

การเพิ่มปริมาณเงินจะมีผลต่อการเคลื่อนย้ายเส้น LM_0 ไปทางขวา การเพิ่มปริมาณเงินไม่เพียงแต่จะทำให้เส้น LM เปลี่ยนตำแหน่งที่ตั้งเท่านั้น แต่จะทำให้อุปสงค์รวมเพิ่มขึ้นด้วย อุปสงค์รวมที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ราคาสินค้าสูงขึ้นปริมาณเงินที่แท้จริงเพิ่มขึ้นน้อยกว่าที่ควรจะเป็น นั่นคือเส้น LM ที่เคลื่อนไปทางขวาอันเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของปริมาณเงินจะถูกตัดพลังลง เพราะการสูงขึ้นของระดับราคา ดังนั้นเส้น LM_0 จึงเคลื่อนไปทางขวาน้อยกว่าที่ควรจะเป็น สมมติว่าเคลื่อนไปเป็น LM_1

ปริมาณเงินที่เพิ่มขึ้นได้ส่งผลให้อุปสงค์รวมและราคาสินค้าภายในประเทศเพิ่มขึ้น การเพิ่มขึ้นของราคาสินค้าจะมีผลต่อการบริโภค และการส่งออกสินค้า กล่าวคือการเพิ่มขึ้นของราคาสินค้าจะทำให้อำนาจซื้อของคนในประเทศลดลง อุปสงค์ต่อการบริโภคลดลง นอกจากนี้การเพิ่มของราคาสินค้าภายในประเทศจะมีผลให้การส่งออกสินค้าทั้งในรูป ตัวเงินและในรูปที่แท้จริงลดลง ดังนั้นเส้น IS จะเปลี่ยนที่ตั้งจาก IS_0 เป็น IS_1

การเพิ่มขึ้นของราคาสินค้าภายในประเทศจะทำให้การส่งออกลดลง และการนำเข้าสินค้าเพิ่มขึ้น ดังนั้นการส่งออกสุทธิจะลดลง สมมติสิ่งอื่นๆ คงที่ ดังนั้นราคาสินค้าจะลดลง การส่งออกสุทธิที่แท้จริงจะเพิ่มขึ้น การบริโภคจะเพิ่มขึ้น เส้น IS_0 จะย้ายเป็นเส้น IS_1 เส้น BP_0 เปลี่ยนเป็นเส้น BP_1 และเส้น LM_0 เปลี่ยนเป็น LM_1 ดุลยภาพจุดใหม่คือ จุด C ซึ่งเป็นจุดตัดระหว่างเส้น IS_1 เส้น LM_1 และ BP_1 จุด C ซึ่งเป็นจุดดุลยภาพทั้งภายใน

ประเทศ และภายนอกประเทศ อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพใหม่คือ r_1 และรายได้ดุลยภาพใหม่คือ y_0

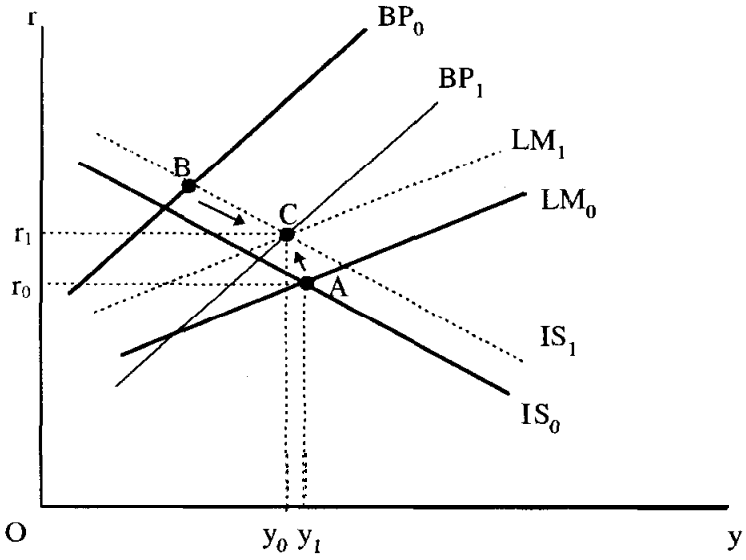

รูปที่ 8.8 ดุลการชำระเงินขาดดุลและการปรับตัวเข้าสู่ดุลยภาพ

ในกรณีที่เศรษฐกิจภายในประเทศสมดุลย์แต่มีดุลการชำระเงินขาดดุลขบวนการปรับตัวของระบบเศรษฐกิจให้เกิดดุลยภาพทั้งภายใน และภายนอกจะเกิดขึ้นได้โดยผ่านทางเส้น LM เหมือนในกรณีดุลการชำระเงินเกินดุลย์ นั้นคือ การที่ดุลการชำระเงินขาดดุลย์แสดงว่ารายจ่ายเพื่อซื้อสินค้าและบริการจากต่างประเทศมีมากกว่ารายรับที่เป็นเงินตราจากต่างประเทศ การขาดดุลย์จะมีผลให้ปริมาณเงินภายในประเทศลดลง อุปสงค์รวมลดลง

รูปที่ 8.7 และ 8.8 ได้แสดงให้เห็นถึงขบวนการปรับตัวของระบบเศรษฐกิจเข้าสู่ดุลยภาพทั้งภายในและภายนอกโดยผ่านขบวนการทางการเงิน ในระบบเศรษฐกิจที่อัตราแลกเปลี่ยนสามารถเปลี่ยนแปลงได้ (flexible exchange rate) การปรับตัวเข้าสู่ดุลยภาพอาจเกิดจากการปรับตัวของอัตราแลกเปลี่ยน กล่าวคือ การขาดดุลย์ของดุลการชำระเงิน แสดงว่าจะมีอุปทานของเงินตราต่างประเทศลดลงในขณะที่อุปสงค์ต่อเงินตราต่างประเทศอาจจะคงเดิมหรืออาจจะเพิ่มขึ้น ผลที่ตามมาคือราคาของเงินตราต่างประเทศจะเพิ่มขึ้น นั่นคือ อัตราแลกเปลี่ยนจะสูงขึ้น เงินบาทจะมีค่าลดลง อัตราแลกเปลี่ยนที่เพิ่มขึ้นจะทำให้เส้นดุล

การชำระเงินสมดุลย์ (BP) และเส้น IS เคลื่อนที่ไป อัตราแลกเปลี่ยนที่สูงขึ้นจะทำให้สินค้าส่งออกในสายตาของชาวต่างประเทศดูเสมือนถูกลง และสินค้านำเข้าในสายตาของคนในประเทศจะดูเสมือนแพงขึ้น ดังนั้นการส่งออกจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และการนำเข้าจะมีแนวโน้มลดลง การส่งออกสุทธิจะเพิ่มขึ้น เส้น IS และเส้น BP จะเคลื่อนไปทางขวาดังแสดงในรูปที่ 8.9

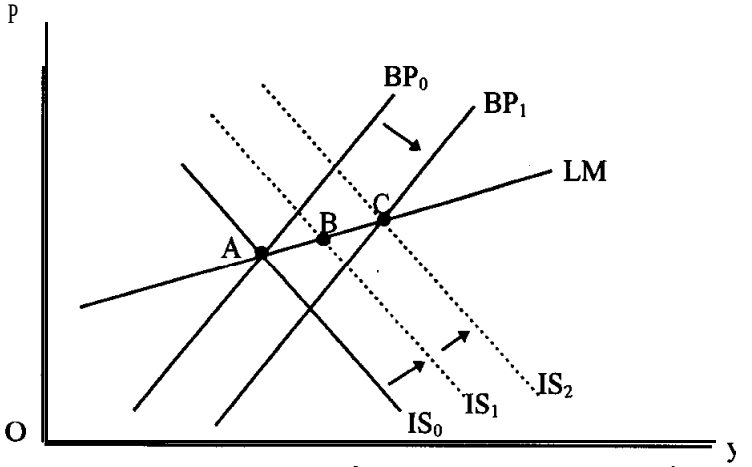

รูปที่ 8.9 การปรับตัวโดยผ่านการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยน

สมมติเดิมเศรษฐกิจอยู่ ณ จุด A การเพิ่มอุปสงค์ทำให้เส้น IS_0 เคลื่อนเป็น IS_1 ดุลยภาพในประเทศจะเปลี่ยนไปอยู่ ณ จุด B เป็นดุลยภาพที่เศรษฐกิจมีปัญหาดุลการชำระเงินขาดดุลย์ กลไกการปรับตัวของอัตราแลกเปลี่ยนจะทำงานเพราะขณะที่เกิดการขาดดุลย์จะมีอุปสงค์ส่วนเกินต่อเงินตราต่างประเทศ จะทำให้อัตราแลกเปลี่ยนสูงขึ้นค่าเงินบาทลดลง อันจะส่งผลโดยตรงต่อภาคเศรษฐกิจที่แท้จริง (real-sector effects) ค่าของเงินที่ลดลงจะทำให้ดุลการค้าดีขึ้น การส่งออกสุทธิเพิ่มขึ้น อุปสงค์รวมเพิ่มขึ้น เส้น IS จะเคลื่อนไปทางขวา เปลี่ยนจาก IS_1 เป็น IS_2 และเส้นดุลการชำระเงินสมดุลย์ (BP) จะเคลื่อนจาก BP_0 เป็น BP_1 จุดดุลยภาพใหม่จะอยู่ ณ จุด C ณ จุด C ทั้งระดับผลผลิตและอัตราดอกเบี้ยจะสูงขึ้น อัตราดอกเบี้ยที่สูงขึ้นจะทำให้เงินทุนไหลเข้าประเทศมากขึ้น รายได้ที่เพิ่มขึ้นจะทำให้การนำเข้าเพิ่มขึ้นของการส่งออกที่เกิดจากอัตราแลกเปลี่ยนที่สูงขึ้น และการเพิ่มขึ้นของเงินทุนไหลเข้าที่เกิดจากการสูงขึ้นของอัตราดอกเบี้ย ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการปรับตัวของภาคระหว่างประเทศ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างดุลการค้า และอัตราแลกเปลี่ยนเอนิวส์

กระแสการไหลของเงินที่มีสาเหตุมาจากการสูงขึ้นของอัตราดอกเบี้ยจะเป็นเพียงบทบาทรอง

8.7 มาตรการที่มีผลต่อการปรับตัวเข้าสู่ดุลยภาพ

รูป 8.7, 8.8 และ 8.9 ได้แสดงให้เห็นถึงขบวนการปรับตัวเข้าสู่ดุลยภาพทั้งภายใน และภายนอก โดยผ่านขบวนการทางการเงินและการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยน เป็นการปรับตัวของระบบเศรษฐกิจด้วยตัวเองโดยไม่มีการแทรกแซงของรัฐบาล แม้ระบบเศรษฐกิจโดยตัวของมันเองจะสามารถปรับตัวเข้าสู่ดุลยภาพได้ แต่คำถามที่เกิดตามมาคือ ระยะเวลาของการปรับตัวยาวนานเท่าไร ระยะเวลาของการปรับตัวอาจจะสั้น หรืออาจจะยาวเกินกว่าที่สังคมจะยอมรับปัญหาได้ ดังนั้นถ้าปัญหาการเกินดุลย์และการขาดดุลย์การชำระเงินเกิดขึ้นติดต่อกันเป็นเวลายาวนาน รัฐบาลจำเป็นต้องเข้าแทรกแซง มาตรการที่ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาดุลการชำระเงินไม่สมดุลย์สามารถแยกเป็น 2 ส่วนคือ

1. มาตรการที่มีผลต่อดุลยภาพภายในประเทศโดยตรง ได้แก่ มาตรการทางการเงิน และมาตรการทางการคลัง
2. มาตรการที่มีผลต่อดุลการชำระเงินโดยตรง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยน การกำหนดภาษีศุลกากร และการกำหนดโควต้าการนำเข้าสินค้า

8.7.1 มาตรการที่มีผลต่อดุลยภาพภายในประเทศโดยตรง คือมาตรการทางการเงิน และมาตรการทางการคลัง การวิเคราะห์ผลของมาตรการทั้ง 2 จะแยกเป็น 4 กรณี ดังนี้

1. ปัจจัยทุนสามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างสมบูรณ์ (perfect capital mobility) ภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่เปลี่ยนแปลงได้ (flexible exchange rate)
2. ปัจจัยทุนสามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างสมบูรณ์ (perfect capital mobility) ภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ (fixed exchange rate)

3. ปัจจัยทุนไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างสมบูรณ์ (imperfect capital moblility) ภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่เปลี่ยนแปลงได้ (flexible exchange rate)
4. ปัจจัยทุนไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างสมบูรณ์ (imperfect capital mobility) ภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ (fixed exchange rate)

8.7.1.1 ปัจจัยทุนสามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างสมบูรณ์ภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่เปลี่ยนแปลงได้

กรณีที่ปัจจัยทุนสามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างเสรีระหว่างประเทศ แบบจำลองของ Mundell-Fleming ได้อธิบายการเคลื่อนย้ายปัจจัยอย่างเสรีระหว่างประเทศ หมายถึง สถานการณ์ที่อัตราดอกเบี้ยภายในประเทศจะเท่ากับอัตราดอกเบี้ยในต่างประเทศ เส้น BP จะเป็นเส้นขนานกับแกนนอน นั่นคือถ้าอัตราดอกเบี้ยภายในประเทศและต่างประเทศมีความแตกต่างกัน การเคลื่อนย้ายเงินทุนจะเกิดขึ้น ดุลยภาพของดุลการชำระเงินสามารถเกิดขึ้นต่อเมื่ออัตราดอกเบี้ยภายในประเทศเท่ากับอัตราดอกเบี้ยต่างประเทศ การวิเคราะห์ต่อไปนี้จะสมมติว่าประเทศที่กำลังวิเคราะห์เป็นประเทศเล็ก การเปลี่ยนแปลงภายในประเทศจะไม่กระทบต่อเศรษฐกิจโลก

ก. มาตรการทางการเงิน

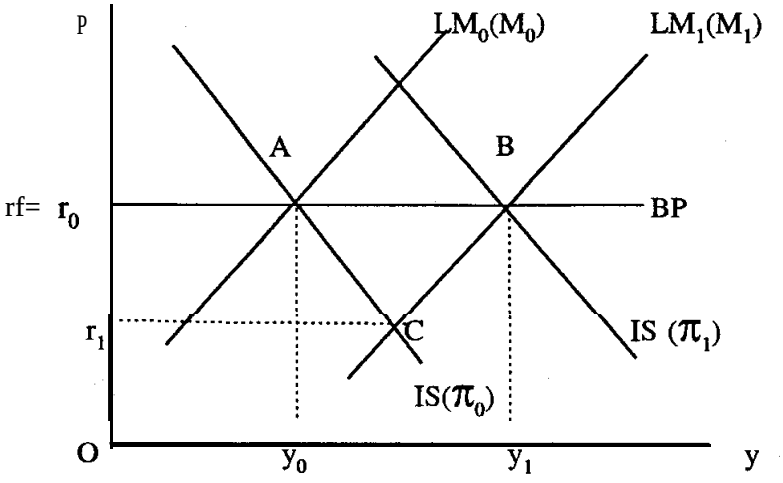

รูปที่ 8.10 นโยบายการเงินภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่เปลี่ยนแปลงได้

สมมติเริ่มแรกเศรษฐกิจอยู่ในดุลยภาพ ณ จุด A ปริมาณเงินคือ M_0 อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ คือ π_0 อัตราดอกเบี้ยภายในประเทศคือ r_0 ซึ่งเท่ากับอัตราดอกเบี้ยในต่างประเทศ (rf) การเพิ่มปริมาณเงินจะทำให้เส้น LM_0 (M_0) ย้ายมาอยู่เป็น LM_1 (M_1) อัตราดอกเบี้ย ดุลยภาพภายในประเทศจะลดลงเหลือ r_1 เกิดเงินทุนไหลออก ปริมาณเงินตราต่างประเทศลดลง เกิดอุปสงค์ส่วนเกินต่อเงินตราต่างประเทศ อัตราแลกเปลี่ยนจะสูงขึ้น เส้น IS จะย้ายจาก IS (π_0) เป็น IS(π_1) อัตราดอกเบี้ย ภายในประเทศจะสูงขึ้นไปเท่ากับอัตราดอกเบี้ยในต่างประเทศ ณ ดุลยภาพใหม่คือที่จุด B ผลผลิตจะเพิ่มขึ้นเป็น y_1 ผลผลิตจะเพิ่มขึ้นเท่ากับปริมาณเงินเพิ่มขึ้น หรือระยะห่างที่วัดตามแนวนอนระหว่าง LM_0 (M_0) และ LM_1 (M_1) ดังนั้นนโยบายการเงินจะมีประสิทธิผลสูงในกรณีนี้

ข. มาตรการทางการคลัง

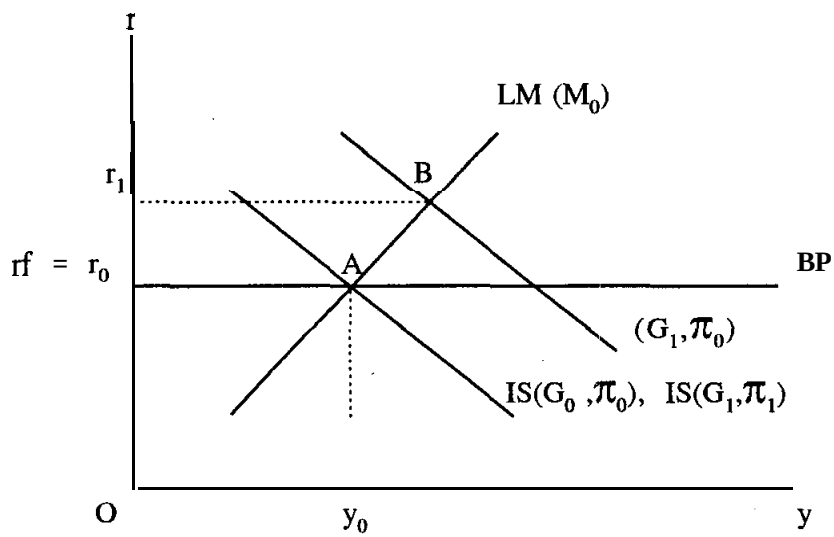

รูปที่ 8.11 นโยบายการคลังภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่เปลี่ยนแปลงได้

สมมติดุลยภาพตอนเริ่มแรกอยู่ ณ จุด A อัตราดอกเบี้ยภายในประเทศคือ r_0 ซึ่งเท่ากับอัตราดอกเบี้ยในต่างประเทศ (rf) ผลผลิตคือ y_0 สมมติรัฐบาลใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจาก G_0 เป็น G_1 เส้น IS จะย้ายจาก IS_0 (G_0,π_0) เป็น IS, (G_1, π_0) อัตราดอกเบี้ยภายในประเทศจะสูงขึ้นเป็น r_1 อัตราดอกเบี้ยภายในประเทศมากกว่าอัตราดอกเบี้ยในต่างประเทศ เกิดเงินทุน

ไหลเข้า การไหลเข้าของเงินทุนจะทำให้เกิดอุปทานส่วนเกินของเงินตราต่างประเทศภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่เปลี่ยนแปลงได้ การเกิดอุปทานส่วนเกินจะทำให้อัตราแลกเปลี่ยนลดลง การส่งออกจะลดลง การนำเข้าจะเพิ่มขึ้น เส้น IS จะเคลื่อนย้ายไปทางซ้ายกลับมาอยู่ ณ ระดับเดิม นั้นคือ IS (G_1, π_1) = IS (G_0, π_0) อัตราดอกเบี้ยภายในประเทศจะลดลงมาอยู่ระดับที่เท่ากับอัตราดอกเบี้ยต่างประเทศ ณ จุดนี้การไหลเข้าของเงินทุนและพลังกดดันต่ออัตราแลกเปลี่ยนลดลงจะสิ้นสุดลง เศรษฐกิจจะได้ดุลยภาพ ณ ระดับเดิม ผลผลิตและอัตราดอกเบี้ยไม่เปลี่ยนแปลง ฉะนั้น นโยบายการคลังจะไม่มีประสิทธิผลเลย

8.7.1.2 ทุนสามารถเคลื่อนย้ายได้เสรีภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่

ก. มาตราการทางการเงิน

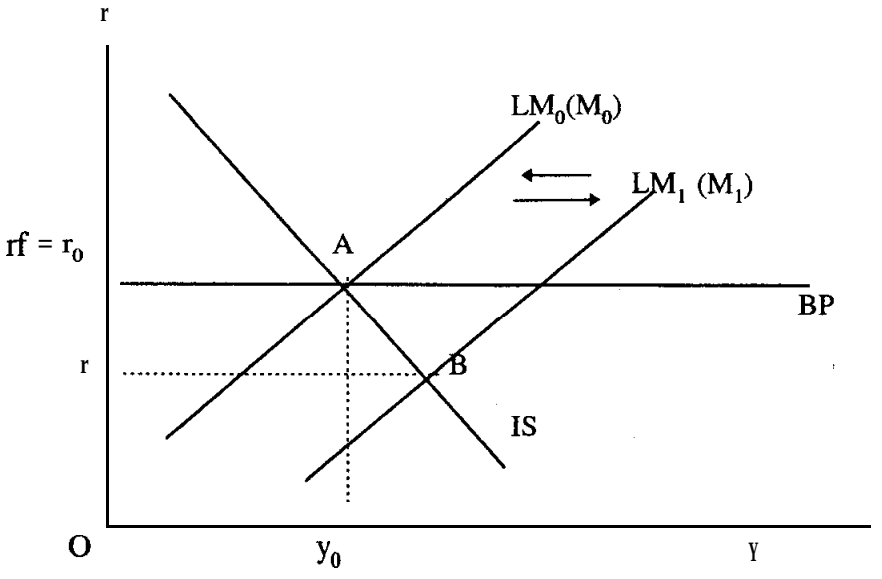

รูปที่ 8.12 นโยบายการเงินกับอัตราแลกเปลี่ยนคงที่

การเพิ่มปริมาณเงินจาก M_0 เป็น M_1 ทำให้เส้น LM เคลื่อนจาก LM_0 (M_0) เป็น LM_1 (M_1) ดุลยภาพภายในประเทศจะเปลี่ยนจากจุด A ไปยังจุด B อัตราดอกเบี้ยภายในประเทศจะลดลงมาอยู่ r_1 อัตราดอกเบี้ยภายในประเทศต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยภายในประเทศ เกิดการไหลออกของเงินทุน ปริมาณเงินภายในก็ลดลง เส้น LM จะค่อย ๆ เคลื่อนกลับไป

อยู่ ณ จุดเดิมคือ LM_0 (M_0) ดุลยภาพจะกลับมาอยู่ที่จุด A อัตราดอกเบี้ยภายในประเทศจะสูงขึ้นเป็น r_0 ซึ่งเท่ากับอัตราดอกเบี้ยของต่างประเทศ ณ จุด A จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงปริมาณเงินอีก นั่นคือ นโยบายการเงินจะไม่มีประสิทธิผลเลยในกรณีนี้

ข. มาตราการการคลัง

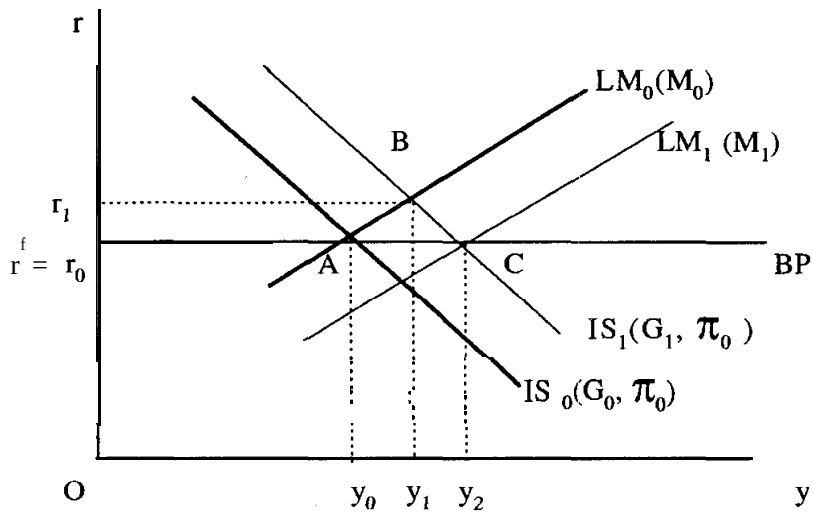

รูปที่ 8.13 นโยบายการคลังกับอัตราแลกเปลี่ยนคงที่

การเพิ่มการใช้จ่ายของรัฐบาลจาก G_0 เป็น G_1 เส้น $IS_0(G_0, \pi_0)$ เคลื่อนไปอยู่ที่ $IS_1(G_1, \pi_0)$ ดุลยภาพภายในประเทศจะเปลี่ยนจากจุด A ไปอยู่ ณ จุด B อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพเพิ่มจาก r_0 เป็น r_1 ผลผลิตเพิ่มจาก y_0 เป็น y_1 จุด B เป็นจุดอยู่เหนือเส้น BP เกิดดุลการชำระเงินเกินดุลย์ ปริมาณเงินตราต่างประเทศเพิ่มขึ้น เกิดอุปทานส่วนเกินของเงินตราต่างประเทศเส้น LM_0 (M_0) จะเคลื่อนย้ายที่ตั้งต่ำลงทางขวาของเส้น LM_0 (M_0) จนกระทั่งอัตราดอกเบี้ยในประเทศเท่ากับอัตราดอกเบี้ยในต่างประเทศ เส้น LM เส้นใหม่คือ LM_1 (M_1) จุดดุลยภาพจุดใหม่คือจุด C ผลผลิตจะเพิ่มขึ้นเท่ากับการใช้จ่ายของรัฐบาลที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นในกรณีนี้นโยบายการคลังมีประสิทธิภาพเต็มที่

8.7.1.3 ปัจจัยทุนไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างสมบูรณ์ภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่เปลี่ยนแปลงได้

ก. มาตรการทางการคลัง

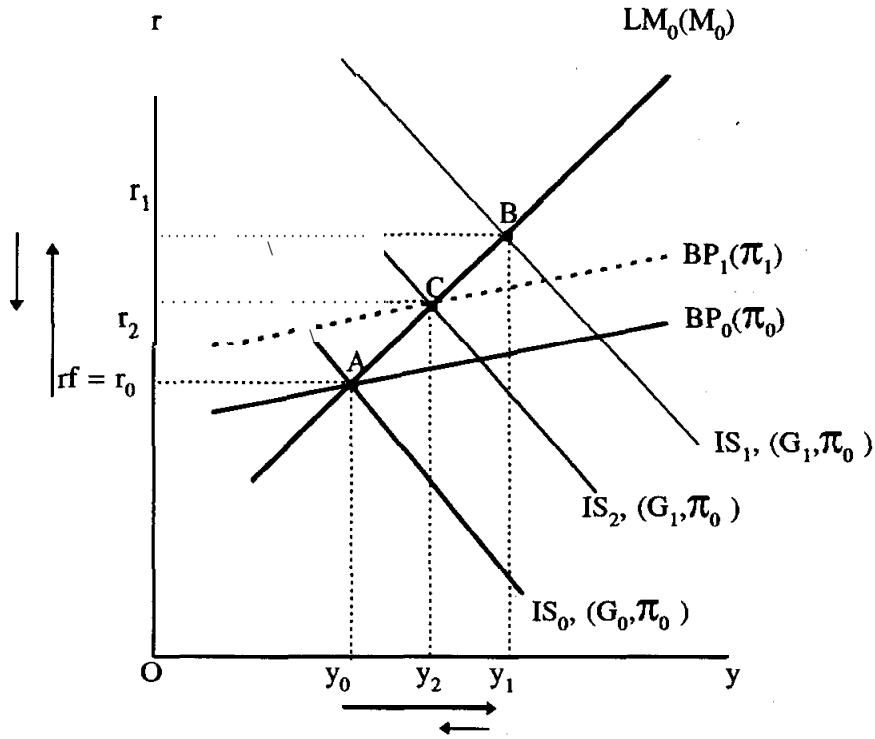

รูปที่ 8.14 มาตราการทางการคลังกับอัตราแลกเปลี่ยนที่เปลี่ยนแปลงได้

การเพิ่มการใช้จ่ายของรัฐบาลจาก G_0 เป็น G_1 เส้น IS จะเคลื่อนจาก $IS_0(G_0,\pi_0)$ เป็น $IS_1(G_1,\pi_0)$ ดุลยภาพภายในประเทศสูงขึ้น อัตราดอกเบี้ยภายในประเทศสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยในต่างประเทศ จุดดุลยภาพภายในจะอยู่ ณ จุด B ซึ่งเป็นจุดอยู่เหนือเส้นดุลการชำระสมดุลย์ $BP_0(\pi_0)$ กรณีนี้เส้นดุลการชำระเงินสมดุลย์เป็นเส้นที่มีสโลปเป็นบวก แต่ความชันของเส้นน้อยกว่าความชันของเส้นดุลยภาพในตลาดการเงิน

เมื่อเกิดดุลการชำระเงินเกินดุลย์ ปริมาณเงินตราต่างประเทศจะเพิ่มขึ้น เกิดอุปทานส่วนเกินของเงินตราต่างประเทศ เพื่อจะทำให้ตลาดเงินตราต่างประเทศอยู่

ในสมดุลย์ อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศต้องลดลง สมมติอัตราแลกเปลี่ยนลดลงจาก π_0 เป็น π_1 การลดลงของอัตราแลกเปลี่ยนจะทำให้เส้นดุลการชำระเงินสมดุลย์เคลื่อนย้ายไปทางซ้ายจาก $BP_0(\pi_0)$ เป็น $BP_1(\pi_1)$ เส้น IS จะย้ายไปทางซ้ายจาก $IS_1(G_1$ $\pi_0)$ เป็น $IS_2(G_1$ $\pi_1)$ ทั้งนี้เพราะ การลดลงของอัตราแลกเปลี่ยนจะมีผลทำให้การส่งออกลดลง การนำเข้าเพิ่มขึ้นดังนั้น การส่งออกสุทธิจะลดลง ดุลยภาพใหม่จะมาอยู่ ณ จุด C ผลผลิตดุลยภาพ จะปรับมาอยู่ ณ y_1 และอัตราดอกเบี้ยภายในประเทศจะลดลงจาก r_1 มาเป็น r_2 จุดดุลยภาพใหม่ ณ จุด C

ข. มาตรการทางการเงิน

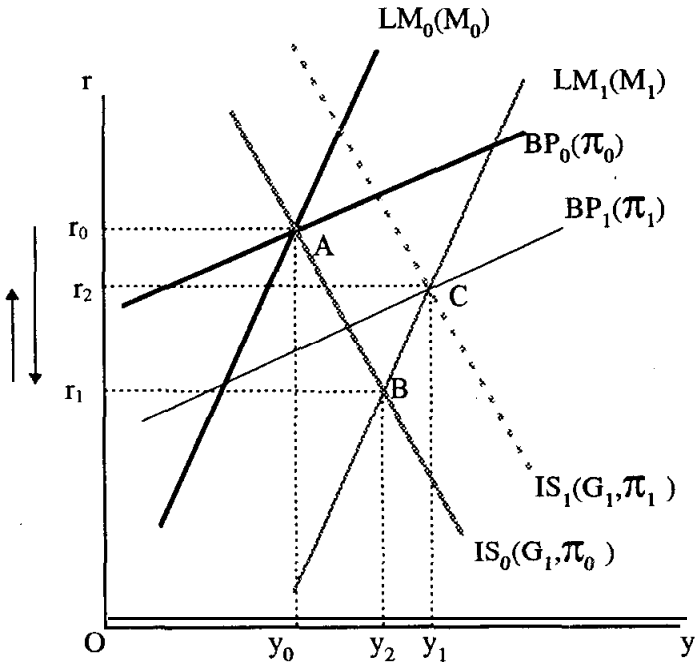

รูปที่ 8.15 มาตการทางการเงินกับอัตราแลกเปลี่ยนที่เปลี่ยนแปลงได้

สมมติเศรษฐกิจเดิมอยู่ ณ จุด A อัตราดอกเบี้ยคือ r_0 รายได้คือ y_0 การเพิ่มปริมาณเงินจาก M_0 เป็น M_1 จะทำให้เส้น $LM_0(M_0)$ เคลื่อนย้ายเป็น $LM_1(M_1)$ ดุลยภาพในประเทศจะเปลี่ยนจากจุด A มาอยู่ ณ จุด B จุด B เป็นจุดที่อยู่ใต้เส้น $BP_0(\pi_0)$ แสดงว่าดุลการชำระเงินขาดดุล ในระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่เปลี่ยนแปลงได้ เพื่อที่จะทำให้ตลาดการเงินอยู่ในดุลยภาพอัตราแลกเปลี่ยนจะสูงขึ้น การสูงขึ้นของอัตราแลกเปลี่ยนจะทำให้เส้นดุลการชำระเงินเคลื่อนไปทางขวา เส้นดุลการชำระเงินเส้นใหม่คือ $BP_1(\pi_1)$ การสูงขึ้นของอัตราแลกเปลี่ยนทำให้เส้น $IS_0(\pi_0)$ เคลื่อนไปเป็น $IS_1(\pi_1)$ ทั้งนี้เพราะอัตราแลกเปลี่ยนสูงขึ้นทำให้การส่งออกเพิ่มขึ้น การนำเข้าลดลง ดังนั้นการส่งออกสุทธิเพิ่มขึ้น จุดดุลยภาพใหม่จะมาอยู่ ณ จุด C อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพคือ r_2 และรายได้คือ y_2

8.7.1.4 การเคลื่อนย้ายปัจจัยทุนไม่เสรีภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่

ก. มาตรการทางการเงิน

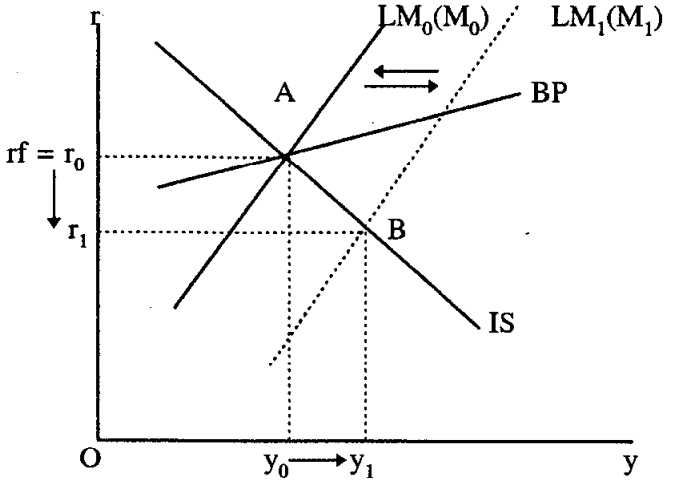

รูปที่ 8.16 มาตรการทางการเงิน เมื่อทุนไม่สามารถเคลื่อนย้ายอย่างเสรี

สมมติเริ่มแรกดุลยภาพอยู่ ณ จุด A อัตราดอกเบี้ยคือ r_0 รายได้คือ y_0 การเพิ่มปริมาณเงินจาก M_0 เป็น M_1 ทำให้เส้น $LM_0(M_0)$ ย้ายไปทางขวามือเป็น $LM_1(M_1)$

ดุลยภายภายในประเทศจะเปลี่ยนจากจุด A มายังจุด B อัตราดอกเบี้ย ดุลยภาพลดลงจาก r_0 มาเป็น r_1 รายได้เพิ่มขึ้นจาก y_0 เป็น y_1 จุด B เป็นจุดอยู่ใต้เส้น BP ดังนั้นเกิดดุลการชำระเงินขาดดุลย์ และการที่อัตราดอกเบี้ยภายในประเทศลดลงจะทำให้เงินทุนไหลออกมากขึ้น การไหลออกของเงินทุนสุทธิมากขึ้นสถานการณ์เช่นนี้จะไม่คงอยู่ตลอดไป เพราะการไหลออกของเงินทุนจะทำให้ปริมาณเงินลดลง ปริมาณเงินที่ลดลงจะผลักดันให้เส้น $LM_1(M_1)$ กลับมาอยู่ ณ จุดเดิม นั่นคือ ดุลยภาพจะกลับมาอยู่ ณ จุด A อัตราดอกเบี้ยภายในประเทศเท่ากับอัตราดอกเบี้ยต่างประเทศ นโยบายการเงินไม่มีประสิทธิผล

ข. มาตรการทางการคลัง

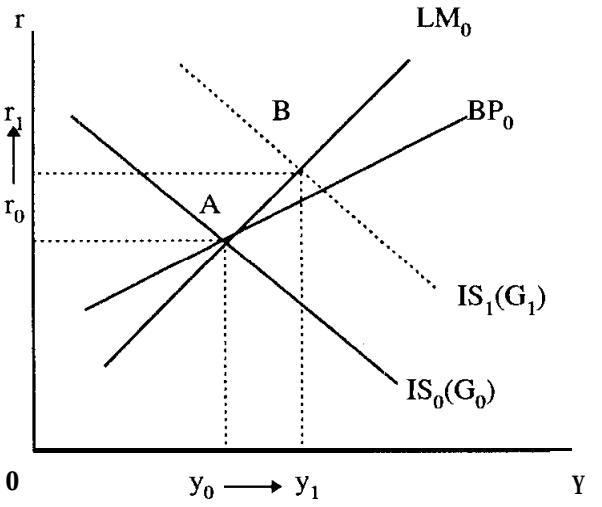

รูปที่ 8.17 มาตรการการคลังกับอัตราแลกเปลี่ยนคงที่
เมื่อเส้น LM มีสโลปมากกว่าเส้น BP

การเพิ่มการใช้จ่ายของรัฐบาลจาก G_0 เป็น G_1 จะทำให้เส้น $IS_0(G_0)$ เคลื่อนไปเป็น $IS_1(G_1)$ ดุลยภาพภายในประเทศเปลี่ยนจากจุด A ไปอยู่ ณ จุด B อัตราดอกเบี้ยจะสูงขึ้นจาก r_0 เป็น r_1 รายได้จะเพิ่มขึ้นจาก y_0 เป็น y_1 จุด B เป็นจุดที่อยู่เหนือเส้น BP ซึ่งมีความชันน้อยกว่าเส้น LM ถ้าเส้น BP มีความชันมากกว่าเส้น LM จุด B จะอยู่ใต้เส้น BP ผลการเปลี่ยนการใช้จ่ายของรัฐบาลเพิ่มขึ้นจะทำให้เกิดดุลการชำระเงินขาดดุลย์ดังแสดงในรูป (8.17)

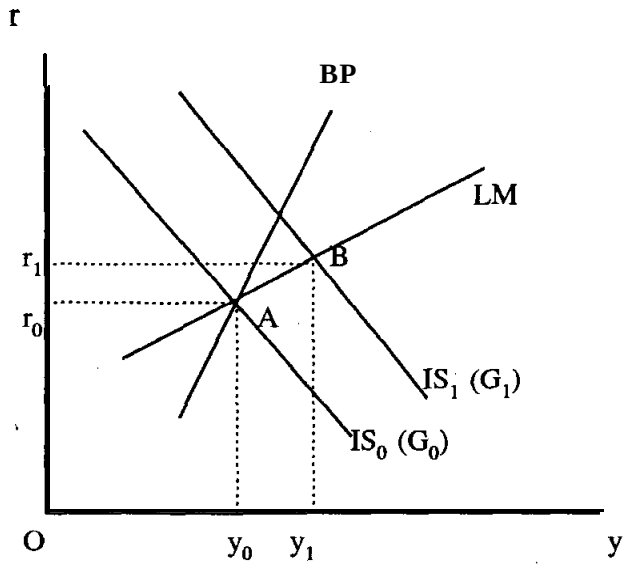

รูปที่ 8.18 นโยบายการคลังเมื่ออัตราแลกเปลี่ยนคงที่
และสโลปของเส้น BP มากกว่าสโลปของเส้น LM

การเพิ่มการใช้จ่ายของรัฐบาลจาก G_0 เป็น G_1 จุดดุลยภาพจะเปลี่ยนจาก A ไปอยู่ ณ จุด B อัตราแลกเปลี่ยนสูงขึ้นเป็น r_1 และรายได้เพิ่มขึ้นเป็น y_1 จุด B อยู่ใต้เส้น BP แสดงว่าเกิดการขาดดุลย์ในดุลย์การชำระเงิน

ดังนั้นสโลปของเส้น LM และเส้น BP จะเป็นตัวกำหนดว่าการใช้นโยบายการคลังจะมีผลทำให้เกิดดุลการชำระเงินเกิดดุลย์หรือขาดดุลย์

8.7.2. มาตรการที่มีผลต่อดุลการชำระเงินโดยตรง

8.7.2.1 มาตรการการเปลี่ยนแปลงค่าอัตราแลกเปลี่ยนราคาของเงินดอลล่าร์

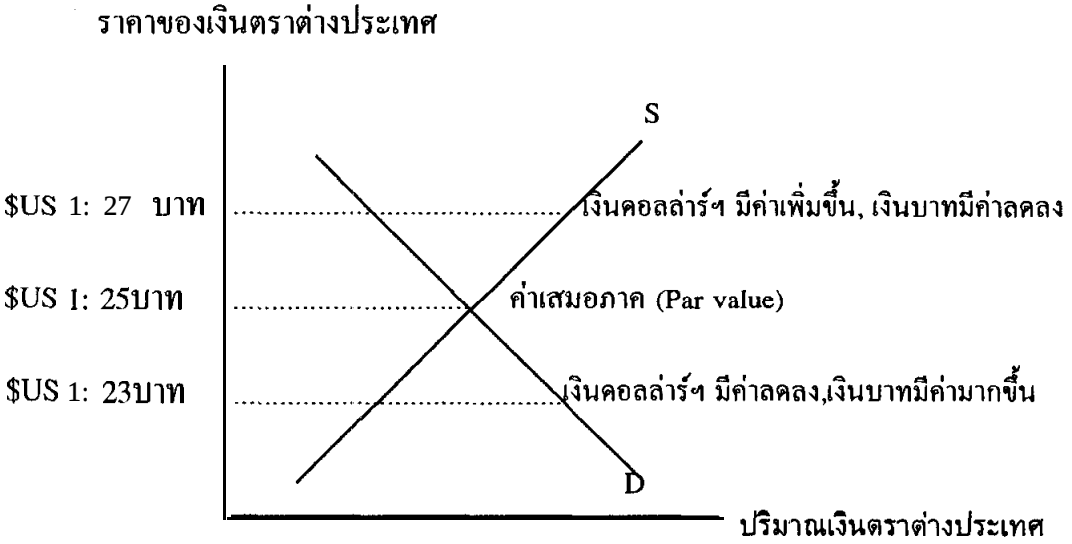

รูปที่ 8.19 ตลาดเงินตราต่างประเทศ

เส้น D คือเส้นอุปสงค์ต่อเงินตราต่างประเทศ เส้น S คือเส้นอุปทานของเงินตราต่างประเทศ จุดตัดระหว่างเส้น D และ S แสดงค่าเสมอภาค (Par value) ระหว่างเงินตรา 2 สกุล ในที่นี้คือ $US 1 เท่ากับ 25 บาท อัตราแลกเปลี่ยนสูงขึ้นเป็น $US 1 เท่ากับ 27 บาท แสดงว่าค่าเงินดอลล่าร์สหรัฐฯ มีค่ามากขึ้น (appreciated) ในขณะที่ค่าเงินบาทได้มีค่าลดลง (devaluated) ถ้าอัตราแลกเปลี่ยนลดลงจาก $US 1 เท่ากับ 23 บาท แสดงว่าค่าเงินดอลล่าร์สหรัฐฯ ได้มีค่าลดลง (devaluated) ในขณะที่ค่าเงินบาทได้มีค่าสูงขึ้น (appreciated)

การเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนจะมีผลทำให้เงินตราของประเทศหนึ่งมีค่ามากขึ้น ในขณะที่เงินตราของอีกประเทศหนึ่งมีค่าเงินลดลง ประเทศที่มีค่าเงินลดลง มีแนวโน้มที่จะส่งออกมากขึ้น และมีแนวโน้มที่จะนำเข้าลดลง ดังนั้นดุลการค้าก็จะดีขึ้น ในทางตรงกันข้ามประเทศที่มีค่าเงินสูงขึ้น มีแนวโน้มที่จะส่งออกได้ลดลง และมีแนวโน้มที่จะนำเข้าเพิ่มขึ้น ดังนั้นดุลการค้าจะลดลง ในกรณีที่ประเทศใดประเทศหนึ่งมีดุลการชำระเงิน

เกินดุลย์ติดต่อกันเป็นเวลานาน ประเทศนั้น ๆ ก็จะใช้นโยบายเพิ่มค่าเงินของตน โดยการประกาศลดอัตราแลกเปลี่ยน ในกรณีตรงกันข้ามถ้าประเทศใดประเทศหนึ่งมีดุลการชำระเงินขาดดุลย์ติดต่อกันเป็นเวลานาน ประเทศนั้นๆ ก็จะประกาศลดค่าของเงินของตนลง หรือทำให้อัตราแลกเปลี่ยนมีค่าสูงขึ้น

8.7.2.1 มาตรการควบคุมการค้าโดยตรง

มาตรการควบคุมการเคลื่อนไหวสินค้าระหว่างประเทศ ได้แก่ มาตรการเกี่ยวกับภาษีศุลกากร และมาตรการการกำหนดโควต้าในกรณีที่ประเทศมีดุลการค้าขาดดุลย์ติดต่อกัน รัฐบาลอาจไม่ต้องการให้นำเข้าสินค้าจากต่างประเทศมากขึ้นอีก ด้วยการกำหนดกำแพงภาษีให้สูงหรือกำหนดโควต้าการนำเข้าสินค้า ในทางตรงกันข้ามถ้ารัฐบาลต้องการแก้ปัญหาการเกินดุลย์ติดต่อกันเป็นระยะเวลายาวนานรัฐบาลอาจใช้นโยบายเพิ่มการนำเข้า ด้วยการลดกำแพงภาษีหรือเพิ่มโควต้าการนำเข้าสินค้า หรือปล่อยให้มีการนำเข้าโดยเสรีก็ได้

นอกจากมาตรการดังกล่าวการแก้ปัญหาดุลการชำระเงินขาดดุลย์หรือเกินดุลย์ รัฐบาลอาจใช้มาตรการปล่อยให้ค่าเงินลอยตัว (floating exchange rate) นั่นคือ อัตราแลกเปลี่ยนจะถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของเงินต่างประเทศ อัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวจะช่วยขจัดปัญหาการนำเงินสำรองเงินตรามาใช้เพื่อแก้ปัญหาการเกินดุลย์และขาดดุลย์การค้า และรัฐบาลไม่ต้องประกาศลดค่าเงินหรือเพิ่มค่าเงิน

สรุป

บัญชีดุลการชำระเงิน คือบันทึกกระแสเงินไหลเข้าและไหลออกของแต่ละประเทศซึ่งแสดงอยู่ในรูปบัญชีคู่ เป็นบัญชีที่แสดงฐานทางเศรษฐกิจของประเทศนั้นๆ บัญชีเงินโอน ดุลบัญชีทุนและการเงิน และการคาดเคลื่อนสุทธิ เส้นแสดงดุลการชำระเงินสมดุลย์ในกรณีที่เงินตราเคลื่อนย้ายได้โดยเสรี จะเป็นเส้นขนานกับแกนนอน ในขณะที่ถ้าเงินไม่สามารถเคลื่อนย้ายโดยเสรีเส้นดุลการชำระเงินสมดุลย์จะมีสโลปเป็นบวก การใช้นโยบายการเงิน หรือนโยบายการคลังจะให้ผลแตกต่างกันไป